

I stadig bevægelse

- om Astrid Gøssel (1891-1975)

Astrid Gøssel (1891 – 1975):

Født i Kolding 1891. Uddannet pianist, men blev i løbet af 1920'erne involveret i pædagogisk arbejde under indflydelse af tidens nye pædagogiske strømninger. Denne indflydelse bruger A.G. som afsæt til at arbejde med børn og musik på en helt anden måde, end den der herskede på dette tidspunkt.

A.G. laver iagttagelser af børns egen musiske kultur, og begynder langsomt at bygge en praksis op omkring disse iagttagelser.

A.G. inddrager jazz-musikken i sit arbejde – og er på den måde med til at starte arbejdet med børn og rytmisk musik i Danmark.

A.G. skriver i 20'erne, 30'erne og 40'erne en lang række artikler om arbejdet med børn og musik.

A.G. videreudvikler sit arbejdsfelt – og går i 40'erne og 50'erne mere over til at arbejde med børn og bevægelse – og forsker i kroppens måde at udvikle sig på.

Hun har således lagt navn til "Gøsselrytmik" og "Gøsselgymnastik"

A.G. modtager PH-prisen i 1968.

Gøssel foreningen – stiftet 1976 – www.goessel.dk

Astrid Fussing (gift Gøssel) voksede op i Kolding med sine tre søstre i et kreativt arkitekthjem, der bakkede op om det enkeltes barns kunstneriske interesser.

Hendes forsæt var at blive pianist og hun opgav kun den karriere på grund af problemer med sine arme. Netop hendes udgangspunkt i musikken blev grundlaget for hendes livsarbejde med børn.

Astrid Gøssel startede i slutningen af 1920'erne med at arbejde med børn og musik, men allerede som 4 årig blev dette arbejdsfelt grundlagt, for som hendes datter Gerd Gøssel fortæller:

"Da hun var 4 år modtog hun besøg af sin første spillelærerinde og gik i gang med sin undervisning. Som så mange andre børn kunne hun ikke fordrage at øve sig eller få rap over fingere, når hun selv komponerede. Det ville hun lave om på, når hun blev voksen. "

Astrid Gøssel arbejdede i børnehaver og skoler og hun blev interesseret i reformpædagogikkens nye opdragelsestanker fra kredsen omkring bl.a. Sigurd Næsgaard og Sofie Ribbjerg. Udfra gestaltpsykologiens opfattelse af "det hele barn" formulerede hun som den første på dette grundlag et opgør med Montessori og Dalcroze, der i følge Astrid Gøssel ikke havde tilstrækkelig forståelse af børns egenbevægelse eller den organiske forbindelse mellem sang og bevægelse i børnenes lege.

Sammen med Sigurd Næsgaard og Sofie Ribbjerg stiftede hun i 1928 "Den frie skole", et kursus for børnehavelærerinder, som i tredive år fik navnet "Kursus for småbørnspædagoger". Hendes fagområde var sang og gymnastik og hendes mål var at få de voksne elever, de vordende børnehavelærerinder, til at genopdage og forstå de skabende evner og enheden i musik og bevægelse, sådan at de blev i stand til selv at arbejde videre i samme ånd med børnene.

I tidsskriftet "Den Frie Skole" skriver hun bl.a. om fundamentet for en helhedsopfattelse af børnene, og hun fortæller om udgangspunktet for sit arbejde:

"Den frie Skole må søge at bringe Musikopdragelsen i Samklang med de indre Kilder hos Barnet, hvorfra alt skabende Arbejde har sit Udspring; men desuden maa den udarbejde et musikalsk Miljø, som kan danne de nødvendige Vækstbetingelser for Barnets Interesser...."

Men udover en ren musikalsk Opdragelse maa de frie Musikpædagoger tillige se deres Opgave under en større Horisont, idet de kalder paa Barnets skabende Kræfter, Kræfter, som Musikken har fælles med andre retninger i Opdragelsen, og Kræfter som har deres Udspring i Barnets Natur. Musikopdragelsen mødes derfor i samme Skæringspunkt som alle andre Retninger i Pædagogikken – i Maalet: at realisere det harmoniske Barn gennem dets Selvvirksomhed".

....

Børnene skal ikke indstilles til Musik som en morsom Underholdning, en ligegyldig Udenadslære, et mere eller mindre sentimentalt Føleri eller et teknisk Terperi.

(Den frie Musikopdragelse og Det skabende Musik- og Sangarbejde in Den Frie Skole, 1929)

I samme artikler skriver hun desuden om det vigtige i at arbejde med aktiv lytning, og giver anvisninger på hvordan hun bruger det som udgangspunkt for at arbejde med børns egne kompositioner – temaer der sidste år har været i fokus i Dansk Sang.

Senere i 1931 skriver hun:

"Et stadigt gentaget Spørgsmaal er Teknik- den kommer da ikke af sig selv? Jeg maa hertil bemærke, at vi altid dyrker Legemskultur ved siden af Musik, og gør det på samme Maade som vi dyrker Musik – paa skabende Grundlag. I "Barnets Leg med sit eget Legeme" ..., har vi det

naturlige Udgangspunkt for en Legemskultur. Jo mere oprindelig og naturlig en Bevægelse er, jo mere er den fyldt med Liv; jo mere disciplineret jo mere urytmisk og fattig. De Børn, der har bevaret den sunde Sammenhæng mellem Impuls og Bevægelse, har ikke Brug for noget særligt Øvelsessystem; de fører uden Vanskeligheder deres Tyngde ned i Instrumentet og udnytter dets Klangfylde. Dette gælder ikke mindst Sangkunsten. Dette faar vi et Begreb om i primitive Folkeslags Korsang, de synger ikke alene med Struben, men med hele Legemet.... Dette hører vi noget af i Børnenes Fællesudraab, fordi Børnene er saameget nærmere ved det rytmisk-svingende og elastiske end vi andre. – Den organiske Legemskultur er derfor en Forudsætning for Teknik. (Musikpædagogiske betragtninger. In Dansk Musiktidsskrift (DMT) 1931)

Gennem disse citater, får Astrid Gøssel præciseret sit udgangspunkt for arbejdet med børn og musik. Astrid Gøssel får også koblet musikundervisning sammen med bevægelsesundervisning. Jeg tænker at mange kan drage paralleller til deres eget udgangspunkt for undervisningen af børn i dagens Danmark.

Et andet udgangspunkt for Astrid Gøssels arbejde var, at hun gennem sit møde med jazzmusikken i begyndelsen af 30'erne fik en helt ny dimension i sit forhold til musik.

"I 20'erne, 30'erne og 40'erne arbejdede mor mest med musikundervisning af børn. Hun betonedede her børnenes skabende arbejde og revolutionerede således både faglige og pædagogiske metoder. I 30'erne søgte hun ivrigt efter en musikform der tilgodeså børnenes kreative behov." (Gerd Gøssel in. Musik- og bevægelseskultur i udvikling)

I jazzen oplevede hun en rytme og sangform, som hun fandt beslægtet med den sammenhæng mellem tone, rytme, krop og bevægelse, som hun havde iagttaget hos små børn. Hun skriver herom, at en tone er rytmisk i samme grad som det legeme der frembringer den. Hele legemet svinger rytmisk i sangbevægelsen og hele kroppen er resonans for tonen. Hendes interesse for jazz udmøntede sig også teoretisk, hun analyserede en lang række jazznumre og skrev bl.a. artikler i det lødige jazztidsskrift h.o.t., hvor hun karakteriserede musikkens "Swing" og "fysiske Præg" og skrev om klangens "Stoflighed". Disse overvejelser gav stødet til en studiekreds, hvori bl.a. komponisten Bernhard Christensen, litteraten Sven Møller Kristensen, sangeren Aksel Schiøtz og pianisten Herman D. Koppel deltog. Studiekredsen, der blev holdt i hendes hjem, blev en del af baggrunden for oprettelsen i 1935 af to jazzskoler, Jazz-Musikkonservatoriet, senere Jazzmusikskolen, og Kursus i moderne Rytmisk Musik. Bernhard Christensen, Møller Kristensen og Astrid Gøssel underviste på begge skoler. Både begejstringen og modstanden mod de forskellige initiativer var stor, og Astrid Gøssel og hendes kreds måtte ofte stå model til indædte angreb.

Hun skriver om en af grundene til at arbejde med jazzen i tidsskriftet H.O.T. i 1934:

"Vil negeren blive den førende interpret i jazz: - Nej – hos vore Smaabørn finder vi den samme rytme som hos negerbørnene baade i leg, i arbejdsbevægelser, i deres tale-sang og naar de behandler instrumenter. Kulturmenneskets underlegenhed maa derfor have sin aarsag i særlige forhold i opvæksten."

Dette finder sted i midten af 30'erne, hvor jazz, 'negervræl' som det blev kaldt i den borgerlige presse, sammen med den moderne kunst og kampen mod fascisme og nazisme i Tyskland, Italien og Spanien delte befolkningen. Det var tiden med den store arbejdsløshed og 'Staining eller kaos'. Der var tale om en kulturkamp, hvor idealer om et skabende menneske i et udbytningsfrit samfund medførte forslag og forsøg med lilleskoler, formning i stedet for tegning som fag i skolen, ligestilling i stedet for patriarkalske familieformer, ændret seksualmoral og f. eks fri abort, en anden indstilling til børns leg og mange andre forhold. På musikområdet blev de amerikanske og afrikanske sortes tilgang til rytme og musikalitet forbilleder. Astrid Gøssel brugte f. eks billeder af dansende afrikanere i sin undervisning for at demonstrere hvordan man kan bevare et organisk forhold til rytme, et forhold som hun også fandt hos børn.

1. BILEN

Ba - bu, Ba - bu, Ba - bu, Ba - bu, flyt dig,

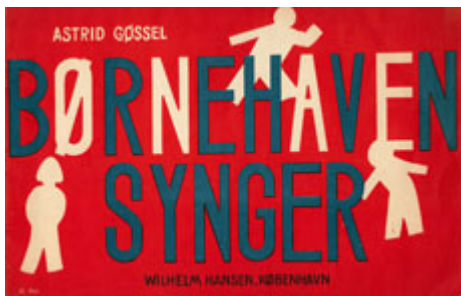
flyt dig, jeg skal svin - ge, jeg skal brem - se, jeg skal trut - te, jeg skal kø - re,

flyt dig, flyt dig, el - lers kø - rer jeg dig o - - ver.

Forlæggerens Kjødem for alle Lande. Wilhelm Hansen, København 84929 1946

Det var vigtigt for Astrid Gøssel at koble sammenhængen mellem sang og krop. Hun iagttog, hvorledes børn og voksne fra andre folkeslag bevægede sig, og sammenlignede det bl.a. med hvordan børnenes bevægelsesmønstre var. Musikalitet hænger sammen med kropslighed og bevægelse, særligt en frigørelse af bækken – og hoftepartiet, et område som var tabubelagt i den vestlige kultur.

Men det var dybt problematisk at arbejde med disse bevægelsesmønstre i en tid, hvor gymnastik var alt fra navlen og opefter. Det var en seksuel provokation udover alle grænser hun lagde op til, når hun viste disse øvelser. I dag forstår man det jo ikke, for det er udgangspunktet i stort set enhver gymnastik undervisning og indgår også i danseundervisningen i musiktimerne.

I 1938 udgav hun bogen "Børnehaven Synger". Hvor hun havde indsamlet en lang række sange som børn selv havde lavet. I forordet til denne bog skriver hun:

"Det er første Gang, der udgives original Barnesang til Brug i Børnehaven. Sangene er komponerede af Børnehavebørn og lidt større Børn, og det samme gælder Teksterne.

Disse Sange udgives for at vise Eks. paa den originale Barnesang, som den er fremme i flere Børnehaver, og i Haab om at vække Interesse for Barnets Sang i videre Kredse."

Set i både nordisk og europæisk sammenhæng kender man ikke dette udgangspunkt for arbejdet med børn og musik ret mange andre steder. Det var et unikt arbejde Astrid Gøssel startede for mange år siden.

Astrid Gøssel fortsatte i 30'erne og 40'erne sit arbejde med at videreudvikle og forfine sin pædagogik i arbejdet med børn og musik. Mange af hendes artikler indeholder beskrivelser af børnenes egen musikalitet og egen musiske kultur. Gennem årene vender hun gentagne gange tilbage til områderne – udbygger og præciserer dem i takt med sin egen øgede forståelse for og erfaringer gennem arbejde med børn i alle aldre. Hun giver også råd til hvordan man som lærer, pædagog og forældre selv kan arbejde videre med disse områder.

I 1942 har hun et afsnit om børn og musik i bogen: Alt om børn. Redigeret af Oluf Andersen og Sofie Ribbjerg. Denne bog indeholder efter datidens normer "alt om børn". Der er afsnit om børnepasning, legetøj, børn og billeder m.m.

Astrid Gøssel skriver bl.a.:

Alle Børn er musikalske og kan under en eller anden Form faa noget tid af deres Musik.

Det lyder sikkert tvivlsomt i manges ører, fordi det er en almindelig Opfattelse, at alle Børn ikke er musikalske, og denne Opfattelse er almindelig ogsaa hos Autoriteterne. Der klages baade fra Forældre og Skolen over Børnenes Mangel paa Musikalitet; Andre klager over, at Børnene ikke kan synge, mange Børnehaver kan ikke faa Børnene til at synge rent, og Skolen skyder Brummerne ud. Paa denne Baggrund kan det se tvivlsomt ud, at alle Børn virkelig skulde være musikalske. Men er det saa galt?

Forældrenes Skøn kan fejle, en metodisk Undersøgelse er ikke altid paalidelig, og der foreligger Iagttagelser og Undersøgelser, der gaar imod Forældre og Skole.

....

Vi kan ikke afvise Brummere som absolut umusikalske, det er langt snarere de skabende musikalske Anlæg, der er forsømte. Her har Skolen en Opgave, som den ikke kan vise fra sig, fordi selv Brummerne har den største Trang til Musik, og fordi det ofte viser sig, at de forsømte

Muligheder kan udvikles - selv paa saa sent et Tidspunkt som Voksen-Alderen.

....

Men det passive og negative maa suppleres med noget, positivt. Børnene maa omgives med levende, Forstaaelse og Interesse for deres Produkter, der er ikke noget mere inspirerende for Børn end netop de Voksnes Anerkendelse; Lysten til at kritisere maa afløses af Forundring over Barnets levende Arbejde.

Hvilke Instrumenter egner sig for Børn?

Sangstemmen har alle Børn, den er baade det mest nærliggende og mest naturlige Instrument for Smaabørn.

Med Hensyn til Instrumenter er det paa det nuværende Stadium vanskeligt at afgøre, hvilke Instrumenter der er egnede for Børn og hvilke ikke.

Det var fristende at sige, at de simpleste er de bedste og de mere komplicerede uegnede, men praktiske Erfaringer taler imod dette Ræsonnement. Ved simple Instrumenter forstaas mange Gange særlig konstruerede Barneinstrumenter, hvis største Svaghed maaske er deres Begrænsning i Toner og Tonefyldte, og Børnenes Begejstring for dem varer i Almindelighed kun kort. De hører de voksne spille og hører noget helt andet end de kan faa frem paa deres "Legetøj", og de ser de langt mere interessante Voksen-Instrumenter, og det er nok til at svække Interessen for Legetøjet og rette den imod Forældrenes Ting. Hvis man skal opstille en almenyldig Regel for Børnenes Valg af Instrumenter, saa maa det - saa vidt jeg kan se - blive den, at de vil have fat i de Instrumenter, som de ser og hører voksne spille paa - komplicerede eller ikke bliver underordnet.

Lad Børnene selv vælge deres Grammofonplader.

Forældre kan ogsaa give deres Børn Adgang til Valg af en passende Samling Grammofonplader. Ved Indsamlingen maa Børnene selv have Anledning til at vælge, ligesom de man have Lov til selv at afgøre naar - og hvor meget de vil høre af deres Plader. Trangen til at høre Musik og til at frembringe Musik er periodisk, til Tider hører de, til andre Tider, spiller de. Børnene skal have Næring, men de maa ikke overernæres.

Astrid Gøssel var i 'stadig bevægelse', og hendes arbejdsfelt udviklede sig gennem de mange år hun var aktiv.

I perioden fra 1920'erne til 1950 var hun afgørende præget af jazz og brugte jazzmelodier og improvisation i undervisningen på "Kursus for småbørnspædagoger". I halvtredserne og tresserne fjernede hun sig fra jazzen og koncentrerede sig om selve Gøsseligymnastikken og i højere grad med voksenhold. Udover bevægelseshold og terapihold for voksne havde hun også et mindre hold, som hun uddannede til bevægelseslærere. Af dem blev hun i sin sidste periode inspireret til et helt nyt felt: fødselsforberedelse. Endnu en understregning af hendes arbejdsmetode. Åbenhed overfor nye områder og nye felter som skulle afprøves og udvikles

I mange perioder af sit liv stod hun alene med sine tanker og ideer med et aldrig svigtende engagement og mod. Som pionér indenfor musik- og bevægelsespædagogikken var det på sin plads at netop hun fik PH- Prisen i 1968.

Astrid Gøssels arbejdsmetode er blevet sammenfattet i en hilsen fra tidligere elever til hendes 75 års fødselsdag i 1966:

"Dit arbejde har været under stadig revision. Den, der søgte dig igen efter nogle års pause, fandt altid ét eller andet anderledes. Der er nok dem, det har irriteret – måske fordi det rejste krav til os om aktiv, personlig bearbejdelse og stillingtagen. Den, der søger dig, skal ikke vente fastlåsedesystemer, men tankevirkosomhed og dynamik."
(Bogen om Gøssel s. 89)

Astrid Gøssels tanker er ikke bundet til en bestemt tidsepoke. Dette hænger efter min mening sammen med, at Astrid Gøssels udgangspunkt er børnene og deres egen kultur. Børn over hele verden hopper haltehop, galophop, gadedrengehøp og synger spontansange. Det forandrer sig ikke. Det, der forandrer sig, er det omgivende samfund, og naturligvis påvirkes børnene af denne forandring. Det ses tydeligt i deres spontansange, som de fremstår i dag. De påvirkes af radio, tv, film, reklamer og tidens melodier. Princippet for spontansang er det samme, som det var i 1920'erne og 1930'erne. For at gøre Gøssels tanker dagsaktuelle skal man sætte dem ind i vores tidsramme.

Litteraturliste:

- Ulla Fischer og Ole Schultze Henriksen (red). Ni pionerer i dansk pædagogiks historie. Dansk Pædagogisk Samling 2001.
- Astrid Gøssel. Børnehaven synger. Wilhelm Hansen 1938
- Astrid Gøssel. Børn og musik. In: Alt om børn. Oluf Andersen og Sofie Rifbjerg (red). Jespersen og Pios forlag 1942
- Gerd Gøssel. Om manuskripterne. in: Inger Barker Jørgensen, Birthe Frederiksen, Betty Nielsen (red). Musik- & bevægelseskultur i udvikling. Gøsselskolen 25 år 1976-2001. Gøselforeningen, 2001
- Inger Barker Jørgensen og Sven Møller Kristensen. Bogen om Gøssel. Gyldendal pædagogiske bibliotek 1981
- Jytte Larsen m. fl. (red). Dansk kvindebiografisk leksikon. Rosinante 2000
- Erik Lyhne. Musik Med Mening. Forlaget Lyren 2004